

Кушнір В.О.

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

Чернобай О.Ю.

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

АНАЛІЗ ДОСВІДУ ЗАХОДІВ З ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ МІЖ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ УКРАЇНИ ТА КАНАДИ

У статті досліджено досвід заходів з публічної дипломатії між Збройними силами України та Канади. Зокрема, визначено, що, окрім потужної підтримки України у протидії гібридній агресії з боку Російської Федерації на міжнародній арені, Канада здійснює підтримку українських державних інституцій у проведенні реформ щодо посилення обороноздатності країни та продовжує ініціювати інші програми підтримки. Публічна дипломатія – одна зі складових частин стратегічних комунікацій, на яку покладено ключове завдання – формування іміджу держави та її інституцій на міжнародному рівні через транслявання державного/інституційного гранд-нарративу. Досвід Канади вказує на те, що, розробляючи стратегічні документи, держава має залучати представників усіх верств суспільства, враховувати інтереси всіх зацікавлених сторін та працювати на засадах співробітництва, партнерства та компромісу, які стали основою сучасного політичного та економічного діалогу у внутрішніх та зовнішніх відносинах розвинених країн.

Надання консультацій та допомоги з боку Міністерства національної оборони Канади є одним із важливих напрямів удосконалення публічної дипломатії на міжвідомчому рівні. Нині в Міністерстві оборони України організовано роботу радників з Канади, один з яких є радником стратегічного рівня. Завдяки залученню іноземних радників консультативно-дорадча допомога надається за такими напрямками, як здійснення демократичного цивільного контролю над оборонними силами, впровадження реформ щодо єдиного керівництва силами оборони, розвиток системи управління силами оборони, удосконалення системи військового керівництва, впровадження системи оперативного управління та формування професійного цивільного складу Міністерства оборони України.

Аналіз досвіду публічної дипломатії між Збройними силами України та Канади свідчить про те, що вони є важливим елементом спеціального партнерства між Україною та Канадою. Цей аспект двосторонніх відносин підкріплений наявністю у Канаді великої української громади, що сприяє налагодженню та підтримці партнерських відносин з регіонами та містами України в найрізноманітніших сферах, включаючи військову.

Ключові слова: стратегічні комунікації, публічна дипломатія, військове співробітництво, збройні сили, зв'язки з громадськістю.

Постановка проблеми. Згідно з Концепцією стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних сил України, затвердженою наказом Міністерства оборони України від 22.11.2017 № 612, публічна дипломатія – це комунікація уряду країни з іноземною аудиторією, що має на меті донесення ідей та ідеалів, особливостей інституцій та культури, а також національних цілей і поточної політики країни, яка здійснює заходи публічної дипломатії. Згідно з п. 2.9 вищезазначеного документа, публічна дипломатія є однією з основних складових частин стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних сил України поряд зі зв'язками з гро-

мадськістю, зв'язками з громадськістю у воєнній сфері, інформаційними та психологічними операціями у військовій сфері [1].

Беззаперечним є той факт, що публічна дипломатія – нова зброя України в умовах гібридної війни, разом із тим зазначене поняття потребує глибоких досліджень, що дасть змогу знайти та впровадити на практиці ефективні механізми для протидії гібридній війні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання системи державного управління Канади та публічної дипломатії досліджували С. Белей, С. Віднянський, С. Гловацька, Д. Кулеба, О. Іваницька, М. Кулінич, О. Максимова, В. Мартинюк,

Н. Романюк, О. Розумна, М. Трофименко, Т. Черненко тощо. Однак з урахуванням реалій сьогодення проблематика статті є актуальною та потребує подальшого дослідження у цій сфері.

Постановка завдання. У статті автори ставлять мету – дослідити і проаналізувати досвід заходів з публічної дипломатії між Збройними силами України та Канади з метою удосконалення військового співробітництва з державами-членами НАТО за напрямом стратегічних комунікацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українсько-канадські відносини мають тривалу історію. Канада стала однією з перших країн, яка визнала незалежну Україну. Це відбулося 2 грудня 1991 року, а вже у 1994 обидві держави установили відносини особливого партнерства, прийнявши спільну Декларацію, в якій зазначено, що Україна та Канада оголошують про свій намір:

- розвивати відносини між собою як дружні держави на засадах особливого партнерства;

- проводити двосторонні та багатосторонні консультації з найважливіших питань міжнародних відносин, що стосуються інтересів обох Сторін;

- розвивати тісні двосторонні відносини з широкого кола питань і в найкоротші строки визначити шляхи, якими вони реалізують своє особливе партнерство. З цією метою вони створять найсприятливіші умови для прискорення розвитку контактів у всіх відповідних галузях, особливо у галузях політики, економіки, безпеки, науки, культури та охорони навколишнього середовища на основі принципів взаємної вигоди;

- послідовно створювати і практично реалізовувати ефективну договірно-правову базу для розширення двосторонніх відносин;

- співпрацювати в галузі превентивної дипломатії в рамках діяльності Організації Об'єднаних Націй, Ради з безпеки і співробітництва в Європі та її Форуму, співробітництва з питань безпеки, а також у рамках програми НАТО «Партнерство заради миру»;

- підтримувати міжнародні зусилля, спрямовані на припинення гонки озброєнь і досягнення ядерного роззброєння України під ефективним міжнародним наглядом і контролем;

- утримуватись (без застереження стосовно їх договірних зобов'язань) від надання допомоги третій стороні, що бере участь у конфлікті з іншою Стороною-учасницею цієї Декларації;

- підтримувати надання Україні гарантій забезпечення її національної безпеки, які мають

бути надані ядерними державами у формі багатостороннього документа і набути чинності після приєднання України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї як без'ядерної держави;

- розглядати процес регіонального співробітництва як гарантію стабільності в Європі без сфер впливу і виступати за збереження і поглиблення рівноправного співробітництва з усіма країнами регіону, що відповідає принципам і положенням Статуту Організації Об'єднаних Націй та Хельсінського Заключного акта;

- визнавати позитивну міжнародну функцію, яку вони виконують через свою участь у силах ООН з підтримання миру та місії превентивної дипломатії НБСЄ, і продовжувати співробітничати в посиленні ефективності їх заходів у цій галузі;

- розвивати співробітництво в галузі захисту і поліпшення стану навколишнього природного середовища, запобігання транскордонним забрудненням, зменшенню і ліквідації наслідків промислових аварій та стихійних лих;

- продовжувати співробітництво в подоланні наслідків Чорнобильської катастрофи та в поліпшенні рівня безпеки ядерних реакторів в Україні з метою недопущення подібних аварій у майбутньому;

- розвивати взаємовигідне економічне співробітництво, в тому числі торговельне, на засадах рівності, недискримінації і взаємної вигоди;

- створити необхідні умови для такого співробітництва шляхом забезпечення послідовного застосування Угоди про торговельні та комерційні відносини та зобов'язання розглянути питання про захист іноземних інвестицій, нових технологій та прав на інтелектуальну власність;

- розглядати в оперативному порядку і на постійній основі конкретні пропозиції щодо внесення відповідних змін у законодавство, економічне і торговельне регулювання обох країн, які створили б найсприятливіші умови для взаємного інвестування і створення спільних підприємств;

- створювати сприятливі умови для розвитку такого співробітництва;

- розуміти, що ефективного економічного і торговельного співробітництва між Україною і Канадою можна досягти лише шляхом залучення приватного бізнесу;

- сприяти і розвивати прямі контакти між їхніми громадянами і приватними організаціями, виходячи з переконання, що справжнє партнерство не може існувати без свободи народів розвивати такі контакти;

– заохочувати участь областей і провінцій, підприємств, організацій та громадян обох країн у якнайширшому економічному, науковому, гуманітарному та культурному співробітництві;

– активно співпрацювати з метою прискорення взаємного поширення інформації про національні досягнення у галузі культури, науки і освіти, популяризації нових досягнень у цих сферах і розширення культурних, спортивних та інформаційних обмінів;

– вирішувати будь-які спори, що можуть виникнути між ними, відповідно до Статуту Організації Об'єднаних Націй шляхом двосторонніх консультацій та переговорів [2].

Після окупації Російською Федерацією частини території України – Автономної Республіки Крим і міста Севастополя та воєнної агресії на Сході України відносини між державами набули особливого значення. Так, Канада неодноразово надавала гуманітарну допомогу у район проведення Операції Об'єднаних сил.

Зазначимо, що 3 квітня 2017 року була підписана домовленість про оборонне співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади і Збройними силами Канади. Метою цієї Домовленості є співробітництво в таких сферах, як:

- 1) оборонні дослідження, розробки та виробництво;
- 2) матеріальне забезпечення галузі оборони;
- 3) оборонна логістика;
- 4) оборонна політика і політика безпеки;
- 5) військова освіта та підготовка кадрів;
- 6) будь-які інші питання у галузі оборони, що можуть бути взаємно вирішені Учасниками.

Відповідно, взаємодія між Учасниками може включати, але не обмежується зустрічами уповноважених цивільних або військових посадових осіб, наукових експертів, а також проведення навчальних заходів, тренувань, конференцій, практикумів та семінарів [3].

Важливо підкреслити, що договірно-правова база між Україною та Канадою нараховує чинних 52 двосторонні договори.

Окремо вважаємо за доцільне розглянути культурно-гуманітарні аспекти співробітництва між Україною та Канадою, що висвітлені у Спільній Декларації про особливе партнерство між Україною і Канадою та в Угоді про дружбу та співробітництво між Україною і Канадою [4; 5].

Відповідно до положень Спільної Декларації сторони зобов'язалися «активно співпрацювати з метою прискорення взаємного поширення

інформації про національні досягнення у галузі культури, науки й освіти, популяризації нових досягнень у цих сферах і розширення культурних, спортивних та інформаційних обмінів» [4].

У статті 13 Угоди про дружбу та співробітництво наголошується на важливості культурних та спортивних обмінів для взаєморозуміння між народами та міститься положення про продовження двостороннього співробітництва у галузях культури і спорту. Сторони також зобов'язалися сприяти «розвиткові безпосереднього співробітництва між освітніми, архівними, культурними, творчими та спортивними організаціями двох країн, а також між асоціаціями і товариствами в цих галузях». Частина друга статті 14 Угоди регулює двосторонні обміни в культурно-гуманітарній сфері, зокрема в ній говориться, що сторони «сприятимуть розширенню контактів між політичними партіями, профспілками, фондами, школами та вищими навчальними закладами, організаціями із захисту прав людини, релігійними, жіночими та молодіжними організаціями, екологічними та іншими асоціаціями» [5].

Окремо підкреслимо, що у 1971 році в Канаді була запроваджена офіційна політика багатокультурності, спрямована на підтримку та взаємодію культур різних національностей. У зв'язку з цим у 1982 році до Канадської хартії прав і свобод були внесені зміни, які зафіксували мету збереження та примноження багатокультурної спадщини країни. Основні напрями канадської політики у сфері розвитку культури визначаються Законодавчим Актом Канади про багатокультурність, який був прийнятий у 1985 році. Відповідно до такого Акта всі представники канадського суспільства мають право зберігати та поширювати своє культурне надбання та культурну спадщину. Актом визнається, що багатокультурність є фундаментальною характеристикою канадської культурної спадщини, а одним з основних завдань канадського суспільства є заохочення участі окремих осіб та різних етнічних громад до формування канадської ідентичності. З метою реалізації політики багатокультурності у 1973 році був заснований Департамент канадської спадщини (Department of Canadian Heritage). До юрисдикції Департаменту належать питання багатокультурності, захисту прав людини, збереження культурного надбання тощо. Департамент відповідальний за розробку та впровадження національної політики та національних програм щодо культурного розвитку та культурної спадщини Канади, а також канадської ідентичності на основі принципів багатокультурності.

Також особливості українсько-канадського співробітництва в культурно-гуманітарній сфері зумовлені наявністю 1,2-мільйонної української діаспори в Канаді, що має надзвичайно розвинену систему громадських та культурних організацій, наукових та дослідницьких установ, музеїв, художніх колективів, мистецьких об'єднань тощо. Це спричиняє прямі міжособистісні контакти між громадянами наших країн, а також безпосереднє співробітництво між такими організаціями в Канаді та подібними установами в Україні.

До таких установ у Канаді належать, зокрема, такі:

- Село спадщини української культури, поблизу м. Едмонтон, провінція Альберта;
- Канадський інститут українських студій, м. Едмонтон, провінція Альберта, відділення Інституту є в м. Торонто;
- Український центр засобів і розвитку при коледжі Гранта МакЕвана, м. Едмонтон, провінція Альберта;
- Українсько-Канадський Архів-Музей Альберти, м. Едмонтон, провінція Альберта;
- Український музей Канади, м. Саскатун, провінція Саскачеван, відділення музею є в м. Торонто;
- Прерійський центр дослідження української спадщини при Університеті Саскачеваню, м. Саскатун, провінція Саскачеван;
- Інститут Св. Петра Могили, м. Саскатун, провінція Саскачеван;
- Центр Українсько-Канадських студій при Манітоському університеті, м. Вінніпег, провінція Манітоба;
- Український культурно-навчальний центр «Осередок», м. Вінніпег, провінція Манітоба;
- Музей Тараса Шевченка, м. Торонто;
- Музей пам'яті Голодомору, м. Гамільтон, провінція Онтаріо, тощо.

Українців, які почали емігрувати в Канаду з 1880-х років, разом з іншими народами та національними меншинами вважають одними із співзасновників канадської держави. У зв'язку з цим більшу частину пам'яток українського народу, що існують у Канаді, офіційно вважають частиною культурної спадщини Канади, що підкріплено офіційною державною політикою багатокультурності країни. Загалом кількість об'єктів, пов'язаних з історією українського народу в Канаді, сягає близько 1000. Серед них є 6 українських церков і 12 будівель та історичних місць, що внесені до переліку канадських пам'яток національного, провінційного чи муніципального значення.

Щороку в різних містах Канади відбуваються майже 10 українських фестивалів: найдавнішим є Канадський національний український фестиваль (м. Дофін), започаткований з 1965 року, а Український фестиваль у м. Торонто є найбільшим українським фестивалем Північної Америки.

Окремо зупинимось на можливостях, що дає чинна Технічна угода між Міністерством оборони України та Департаментом національної оборони і Збройних сил Канади щодо проведення заходів військової підготовки в Україні [7]. Відповідно до зазначеного документа інструктори-військовослужбовці Департаменту національної оборони Канади і Збройних сил Канади можуть безпосередньо здійснювати навчання військовослужбовців Збройних сил України. У рамках операції UNIFIER близько 200 канадських військовослужбовців із 2015 року проводять заняття з українськими військовими та представниками силових відомств. За цей час навчання за участю представників збройних сил Канади пройшли більше 17 тис. військовослужбовців Збройних сил України.

Важливим напрямом розвитку публічної дипломатії є співробітництво у галузі освіти та підготовки військовослужбовців ЗС України канадськими військовими-інструкторами та цивільним персоналом. Збройні сили Канади є надійним партнером України в реалізації постійної Програми воєнної підготовки та співробітництва (МТСП), розпочатої 1993 року.

Практично втілює Програму Школа мовної підготовки Збройних сил Канади (The Canadian Forces Language School (CFLS) – інституція, яка забезпечує лінгвістичну підготовку військовослужбовців Збройних сил Канади. З 1994 року навчання у Школі мовної підготовки Збройних сил Канади пройшли тисячі офіцерів Збройних сил України. У програмі навчання – не лише заняття з англійської та французької мов, а й ґрунтовний обмін досвідом між військовослужбовцями 40 країн світу, вивчення канадської культури, обмін інформацією про культуру і звичаї країн-партнерів програми.

З 2018 року освітня програма запрацювала й за межами Канади – у Міжнародному центрі миротворчості та безпеки, що у підпорядкуванні Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Пілотний проєкт із вивчення іноземних мов, до якого залучені викладачі Мовної школи Збройних сил Канади, успішно сприяє загальному розумінню та поліпшенню співробітництва між військовослужбовцями Збройних сил України та Канади у межах місії UNIFIER.

Станом на січень 2020 року представники Збройних сил України навчаються у Командно-штабному коледжі сухопутних військ Канади, Королівському військовому коледжі Канади за міжнародною програмою з підготовки офіцерів та Мовній школі Збройних сил Канади (м. Сент-Жан та м. Гатіно) на курсах вивчення англійської та французької мов.

Забезпечення консультативно-дорадчої допомоги від Міністерства національної оборони Канади – один із важливих напрямів удосконалення публічної дипломатії на міжвідомчому рівні. На цей час в Україні організовано роботу шести радників від Канади, з них одного стратегічного, за такими напрямками:

- 1) впровадження демократичного цивільного контролю над силами оборони;
- 2) впровадження реформ щодо об'єднаного керівництва силами оборони;
- 3) розвитку системи управління силами оборони;
- 4) удосконалення системи військового керівництва силами оборони;
- 5) впровадження системи оперативного управління;

б) формування професійного цивільного кадрового складу Міністерства оборони України.

Яскравим прикладом успішності публічної дипломатії та поваги до загальнолюдських цінностей є побудова на території Міністерства оборони України Меморіального комплексу «Зала пам'яті», де вшановують загиблих у боях за Україну військовослужбовців усіх військових та правоохоронних формувань. Комплекс був відкритий 14 жовтня 2018 року. В основу церемоніалу та окремих елементів композиції покладено досвід увічнення загиблих військовослужбовців Канади у Залі пам'яті Парламенту Канади.

Висновки. Отже, аналіз досвіду заходів з публічної дипломатії між Збройними силами України та Канади вказує на те, що вони є важливим елементом відносин особливого партнерства між Україною і Канадою. Цей аспект двосторонніх зв'язків підкріплюється наявністю в Канаді численної української громади, яка сприяє налагодженню і підтриманню партнерства з регіонами і містами України у найрізноманітніших сферах, включаючи військову.

Список літератури:

1. Концепція стратегічних комунікацій Міністерства оборони України та Збройних сил України: затв. наказом Міністерства оборони України від 22.11.17 № 612. URL: http://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/612_nm_2017.pdf.
2. Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=124_002.
3. Домовленість про оборонне співробітництво між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади і Збройними силами Канади. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_053-17.
4. Спільна Декларація про особливе партнерство між Україною та Канадою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_002.
5. Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_001.
6. Офіційний сайт Посольства України в Канаді. URL: <https://canada.mfa.gov.ua>.
7. Технічна угода між Міністерством оборони України та Департаментом національної оборони і Збройних сил Канади щодо проведення заходів військової підготовки в Україні. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124_051.

Kushnir V.O., Chernobai O.Yu. ANALYSIS OF EXPERIENCE OF PUBLIC DIPLOMACY MEASURES BETWEEN THE ARMED FORCES OF UKRAINE AND CANADA

The article examines the experience of public diplomacy between the Armed Forces of Ukraine and Canada, and identifies that, in addition to Ukraine's strong support for counteracting hybrid aggression in the international arena, Canada has continued to assist Ukraine in reforming and strengthening its defense capabilities and initiating new programs. Public diplomacy is one of the components of strategic communication, the key task of which is to shape the image of the state and its institutions at the international level through the broadcasting of the state/institutional grand-narrative.

In January 2020 representatives of the Armed Forces of Ukraine are studying at the Canadian Army Corps Command Staff, the Royal Military College of Canada under the International Officer Training Program, and the Canadian Armed Forces Language School (St. Jean and Gatineau) in English and French.

Provision of advisory and assistance from the Ministry of National Defense of Canada is one of the important areas for improving public diplomacy at the interagency level. So far, six advisers from Canada have been organized in Ukraine, one of them strategic, in the following areas:

- the implementation of democratic civilian control of the defense forces;*
- implementation of reforms on the unified leadership of the defense forces;*
- development of a system of management of the defense forces;*
- improving the military leadership system;*
- implementation of the operational management system;*
- formation of a professional civilian staff of the Ministry of Defense of Ukraine.*

A striking example of the success of public diplomacy and respect for human values is the construction of a memorial complex in the Ministry of Defense of Ukraine, which commemorates soldiers of all military and law enforcement units killed in the battle for Ukraine. The complex was opened in October 14, 2018. The ceremonial and the individual elements of the composition are based on the experience of perpetuating the fallen Canadian servicemen in the Hall of Fame of the Parliament of Canada.

Thus, an analysis of the experience of public diplomacy activities between the Armed Forces of Ukraine and Canada indicates that they are an important element of the special partnership between Ukraine and Canada. This aspect of bilateral relations is underpinned by the presence in Canada of a large Ukrainian community, which facilitates the establishment and maintenance of partnerships with regions and cities of Ukraine in a wide variety of fields, including the military.

Key words: *strategic communications, public diplomacy, military cooperation, armed forces, public affairs.*